אלא לענין אכילה. קשה דמשום שיעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוי ליה למיפסק כר׳ יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר׳ יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דר׳ יהודה ומתאחר הרבה אחריו ג״כ (ב) הא דאמר רב יהודה כו׳ בין השמשות דר׳ יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים בו מאי איריא בין השמשות אחר בין השמשות דר׳ יהודה נמי כהנים טובלים לר׳ יוסי וי״ל[א] דאינו מתאחר כל כך[ב] שיהא שיעור טבילה בינתיים א״נ ספק היה להם אם היה[ג] מתחיל מיד אחר[ד] דר׳ יהודה או מתאחר הרבה[ה] ולהכי איצטריך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי שלים בין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה״ר פורת[ו] דבשבת גופיה הוה מצי למינקט הלכה כר׳ יהודה בע״ש וכר׳ יוסי במוצאי שבת וכן לענין תרומה הוה מצי למימר הלכה כר׳ יהודה לענין טבילה וכר׳ יוסי לענין אכילה ורלה לר״י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דאפי׳ בשבת דחמיר מיקל ר׳ יוסי ושרי לעשות מלאכה בבין השמשות דר׳ יהודה ואפי׳ בתרומה דקיל משבת או בתרומה דרבנן מחמיר ר׳ יוסי דלא אכלי כהנים עד דשלים בין השמשות דידיה:

רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ בו׳. פירש״י ורביעית להדליק את הנר וכן משמע[ז] דלא פליג אתרתי קמייתא[ח] ועוד דאמר בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן דלא כר׳ נתן ולא כר׳ יהודה הנשיא[ט] וליכא למימר נמי דאף לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מדקאמר אלא ג׳ להדליק את הנר כמאן כר׳ נתן משמע ולא כר׳ יהודה הנשיא וקשה דבסוף ד׳ מיתות (סנהדרין דף סח. וסס)[י] גבי שחלה ר״א ואותו היום ע״ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גער בו אביו וילא בנזיפה א״ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבת אלמא הדלקת נר קודם לחליצת תפילין וי״ל[יא] דשאני התם דמשום חוליו[יב] איחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד שהיה סמוך לחשכה ולכך אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש לראיה דחליצת תפילין קודמת מדרלה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע[יג] שכך היו רגילין לעשות[יד]:

ששת תקיעות. כמו שפירש בקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה[טו] אע״ג דקלא משמע לקמן דשלא רלשונות תקיעות הן דקתני התחיל לתקוע תקיעה שניה לא דווקא נקט תקיעה[טז] וכן מוכיח בפרק החליל (סוכה דף נג: וסס) דתנן אין פוחתין מכ״א תקיעות במקדש ואין מוסיפין על מ״ח תקיעות ומשיב באותן מ״ח שלא להבטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר׳ יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת אל יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט״ז ומפרש במאי פליגי ר׳ יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג׳ להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר׳ יהודה מחשיבם כאחת:

והתניא שופר מטלטלין בו׳. תימה לר״י[יז] הא ע״כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה לגל אפי׳ ר׳ שלא יגנב בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר״י דמשמע ליה דאסר בברייתא דלעיל אפי׳ לצורך גופו ומקומו מדקתני לפי שאין מטלטלין ולא קתני לפי שאין מצניעין[יח] וא״ת וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו[יט] א״כ תלולרות אמאי אין מטלטלין וי״ל דאלולרות מוקלה יותר משופר כמו שאפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר: הא

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר׳ יוסי א״ר יהודה אמר שמואל [א]כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ״ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א״ר יוסי (ה) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה [ב]אלא בינונים א״ר יוסי בר׳ זבידא [ג]העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א״ל רבא לשמעיה [ד]אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת״ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דברי ר׳ נתן ר׳ יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין [ה]ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב״ג מה נעשה להם לבבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר׳ נתן ולא כר׳ יהודה הנשיא אלא שלישית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא דבי רבי ישמעאל [ו]שש תקיעות תוקעין ע״ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין ראשין ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת א״ר יוסי (ו)(בר) חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו [ז]אמר לו [ח]אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב [ט](יוסי) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א״ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק

אלא לאכילה. וכולה מילתא דר׳ יוחנן לחומרא דלא תימא כי שליש בין השמשות דר׳ יהודה ליליא הוא ויכול וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרינן כר׳ יהודה דנימא דר׳ יוסי ליליא הוא ושרי: **בשני בין השמשות.** ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם אחד אין כאן עוד אשם תלוי אלא חטאת: **ממה נפשך.** אי ליליא הוא חייב על ערב שבת ושל מוצאי שבת אינו כלום ואי יממא הוא חייב על מוצאי שבת ואין של ערב שבת כלום. וכגון דעבד ליה כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו: **בשיעורא דרבנן.** בין השמשות: **אתנו.** הדליקו את הנר מבעוד יום: **חזו תרנגולין.** היושבים על הקורות מבעוד יום וכן העורבים בשדה: **אדאני.** עשב הקרוי מלוו״א ועלין שלו נוטין לגד החמה שחרית כפופין למזרח ובחלי היום זקופין ולערב כפופים מאד למערב: **שש תקיעות.** אף התרועות במנין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה: **להבטיל ממלאכה שבשדות.** ויהא להן שהות ליכנס לעיר: **להבטיל העיר.** ממלאכה: **והחנויות.** ממקח וממכר: **לחלוץ תפילין.** והלקת נר ברביעית: **להדליק פת בתנור.** ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהריס התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: **ותוקע ומריע ותוקע.** הרי שש: **ושובת.** חל שבת עליו: **מנעדור.** מלחפור: **ויכנסו כולם לאחד.** שלא יחשדו הנכנסים באחרונה לומר שעשקו במלאכתן אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מכירין מי קרובים ומי רחוקים: **תריסין.** הן דלתות [ט] החנויות ומסלקין אותן ומניחין ע״ג יתדות ומוכרין עליהן תבלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים: **חמין.** מים חמין למזוג בהן יין לשתות: **סילק המסלק.** קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה: **והטמין המטמין.** את הרלויות למחרת: **חזן הכנסת.** שמש הציבור: **להוליך שופרו לביתו.** שהיה גג מיוחד בגובה העיר ומלמעיתה לתקוע שם ומשם מוליכו לביתו. אלמא אכתי לא נקיט קדושת שבת עלייהו: **לשיעורין.** פעמים שביתו קרוב פעמים שביתו רחוק: **בראש גגו.** שתקע שם: **שאין מטלטלין.** אפילו בדשות היחיד: **והתניא שופר מיטלטל.** לפי שכפוף לאשו ולאוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק: **חצוצרות.** פשוטה ואינה רחויה אלא לתקוע והוי דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה: לתינוק

מסורת הש״ס

א) [צ״ל בדרבי], ב) [צ״ל אמרו לו. דבש תמרן], ג) [מגילה יח: גיטין יד. ב״ב כט. מולין ט. נב.], ד) [צ״ל יוסף], ה) [חלוטות עי׳ ביצה יא: רש״י ד״ה תריסין],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר רבי יוסי בר אבין לא טוכנים: (ב) תוס׳ ד״ה אלא וכו׳ דא״כ הא דאמר:

גליון הש״ם

גמרא ושוהה כדי צלית דג. עי׳ בכ״ן בפירקין בהל׳ תנוכה דף י ע״ב:

רבינו חננאל

אוכלין בתרומה עד השלים ביה״ש דר׳ יוסי. אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. תניא נמי הכי ר׳ יוסי אומר כוכב אחד יום שנים ביה״ש שלשה לילה. ולא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים. ירושלמי בתחילת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה, ר׳ פינחס בשם ר׳ אבא בר אבא כוכב א׳ ודאי יום, שנים ספק, ג׳ לילה. ואסיקנא הדא דתימר באילין דלית אורחיהון למיתמי ביממא, ברם באילין דאורחיהון למיתמחי ביממא לא משערינן בהו. א״ר יוסי בר אבין ובלחוד דתימחון תלתא כוכבים בר מזל) חד כוכבתא. אמר להו **רבא לבני מחוזא** ג)אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אוקימנא שמשא בריש דיקלא אתלו, פירוש אדליקו שרגא, ביום המעונן במתא חזי תרנגולא אימתי עיילי בקינייהו, בדברא חזו עורבי אימתי עיילו בקינייהו. א״נ אדוני פי׳ ירקות השדה הן ידועין העלין שלהן בבוקר מתפתחין ומתפשטין ומבין השמשות מתכווצין ונראין כסתומין. **העושה מלאכה בשני בין השמשות** בע״ש ובשבת חייב חטאת, ממה נפשך אי ביה״ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה שעשה בשבת, אם לילה הוא נתחייב במלאכה שעשה בע״ש. ת״ר ר׳ תקיעות **תוקעין בע״ש.** תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות, שניה להבטיל מלאכה שבעיר ושבחנויות, שלישית להדליק נר דברי ר׳ נתן, ר׳ יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ את התפילין כו׳. **תנא** דבי שמואל ו׳ תקיעות תוקעין ע״ש, התחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעדור ומלזרוע, ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים, הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחים. תקע שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין החמין והקדירות מונחין ע״ג הכירה. תקע שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו׳. **ואסיקנא** מקום צנוע יש בראש גגו ששם מניח את השופר, שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות.

מוסף תוספות

א. [ד]האי דלא קאמר כי שלים ביה״ש דר׳ יהודה נמי בהנים טובלים בו לר׳ יוסי. תוס׳ הל״ק. ב. אחר ביה״ש דר׳ יהודה. תוס׳ הל״ש. ג. ביה״ש דר׳ יוסי. תוס׳ הל״ש. ד. דשלים ביה״ש. תוס׳ הל״ש. ה. אבל יודעים היו בודאי שלא הי׳ מתחיל עד דשלים ביה״ש דר׳ יהודה, [וכיון ד]שמא מיד הי׳ מתחיל, הלכך קאמר דוקא כל ביה״ש דר׳ יהודה, לר׳ יוסי כהנים טובלים בו, או שמא הי׳ מאריך אחריו הרבה. תוס׳ הל״ש. ו. כיון דמפסק׳ פסק הלכה כתרוייהו. תוס׳ הל״ש. ז. דר׳ יהודה הנשיא לא פליג אלא בשלישית. תוס׳ הל״ש. ח. [דא״כ] הו״ל לפרושי. תוס׳ הל״ש. ט. ואי ס״ד דמדליקין בשנייה א״כ אתיא כר׳ יהודה הנשיא. תוס׳ הל״ש. י. מוכיח דהדלקת הנר קודם לחליצת תפילין. תוס׳ הל״ש. יא. דודאי תפילין ברישא, אלא. תוס׳ סנהדרין סח. ד״ה סיפן. יב. של ר׳ אליעזר. תוס׳ הל״ש. יג. באביו. תוס׳ הל״ש. יד. בכל ערב שבת, ולכך הי׳ תמה ואמר כמדומה שדעת אבא נטרפה, אלא השתא הוא דגער בו אביו. תוס׳ הל״ש. טו. ולתרוצא נמי קרי תקיעה. תוס׳ הל״ש. טז. דתרועה היא. תוס׳ סוכה נג: ד״ה רבי יהודה. יז. מאי קא פריך. תוס׳ הל״ש. יח. אלמא כל מיני טלטול אסור, אפי׳ לצורך גופו. תוס׳ הל״ש. יט. או למקומו. תוס׳ הל״ש.

רב נסים גאון

במאי קמיפלגי ה) בפלוגתא דר׳ אליעזר והורקנוס בנו. תמצא פירוש דבריהם במסכת סנהדרין בסוף פרק ד׳ מיתות (דף סח), תניא כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטריקלין שלו, ואותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין, גער בו אביו ויצא בנזיפה. אמר להן חבריו של אבא כמדומה שדעתו של אבא נטרפה. אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבת. סבר ר׳ אליעזר הדלקת הנר שהוא איסור סקילה קודמת לחליצה תפילין שהיא איסור שבות וצריך להקדים הדלקת הנר ואחר כן יחלוץ, והורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת להדלקת הנר. ותמצא בפרק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר׳ אליעזר שהיה גוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין, ואמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת ובאת לחלוץ תפילין שהן רשות ואינן אלא מצוה.

ה) נראה דמסבר כאן בדעת הגאון ולכך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר״י הנשיא אומר שלשית לחלוץ תפילין וע״ז אמר דקמפלגי כפולגתא דר״א והורקנוס בנו וכו׳ ועי׳ תוס׳ ד״ה ר״י.

ו) [ל״ל אמרו לו. דבש תמרן], ג) [מגילה יח: גיטין יד. ב״ב כט. מולין ט. נב.], ד) [צ״ל יוסף], ה) [חלוטות עי׳ ביצה יא: רש״י ד״ה תריסין],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר רבי יוסי בר אבין לא טוכנים: (ב) תוס׳ ד״ה אלא וכו׳ דא״כ הא דאמר:

גליון הש״ם

גמרא ושוהה כדי צלית דג. עי׳ בכ״ן בפירקין בהל׳ תנוכה דף י ע״ב:

רבינו חננאל

אוכלין בתרומה עד השלים ביה״ש דר׳ יוסי. אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. תניא נמי הכי ר׳ יוסי אומר כוכב אחד יום שנים ביה״ש שלשה לילה. ולא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים. ירושלמי בתחילת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה, ר׳ פינחס בשם ר׳ אבא בר אבא כוכב א׳ ודאי יום, שנים ספק, ג׳ לילה. ואסיקנא הדא דתימר באילין דלית אורחיהון למיתמי ביממא, ברם באילין דאורחיהון למיתמחי ביממא לא משערינן בהו. א״ר יוסי בר אבין ובלחוד דתימחון תלתא כוכבים בר מזל) חד כוכבתא. אמר להו **רבא לבני מחוזא** ג)אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אוקימנא שמשא בריש דיקלא אתלו, פירוש אדליקו שרגא, ביום המעונן במתא חזי תרנגולא אימתי עיילי בקינייהו, בדברא חזו עורבי אימתי עיילו בקינייהו. א״נ אדוני פי׳ ירקות השדה הן ידועין העלין שלהן בבוקר מתפתחין ומתפשטין ומבין השמשות מתכווצין ונראין כסתומין. **העושה מלאכה בשני בין השמשות** בע״ש ובשבת חייב חטאת, ממה נפשך אי ביה״ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה שעשה בשבת, אם לילה הוא נתחייב במלאכה שעשה בע״ש. ת״ר ר׳ תקיעות **תוקעין בע״ש.** תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות, שניה להבטיל מלאכה שבעיר ושבחנויות, שלישית להדליק נר דברי ר׳ נתן, ר׳ יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ את התפילין כו׳. **תנא** דבי שמואל ו׳ תקיעות תוקעין ע״ש, התחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעדור ומלזרוע, ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים, הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחים. תקע שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין החמין והקדירות מונחין ע״ג הכירה. תקע שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו׳. **ואסיקנא** מקום צנוע יש בראש גגו ששם מניח את השופר, שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות.

ו) נראה דמסבר כאן בדעת הגאון ולכך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר״י הנשיא אומר שלשית לחלוץ תפילין וע״ז אמר דקמפלגי כפולגתא דר״א והורקנוס בנו וכו׳ ועי׳ תוס׳ ד״ה ר״י.

ז) נראה דמסבר כאן בדעת הגאון ולכך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר״י הנשיא אומר שלשית לחלוץ תפילין וע״ז אמר דקמפלגי כפולגתא דר״א והורקנוס בנו וכו׳ ועי׳ תוס׳ ד״ה ר״י.

ח) נראה דמסבר כאן בדעת הגאון ולכך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר״י הנשיא אומר שלשית לחלוץ תפילין וע״ז אמר דקמפלגי כפולגתא דר״א והורקנוס בנו וכו׳ ועי׳ תוס׳ ד״ה ר״י.

ט) נראה דמסבר כאן בדעת הגאון ולכך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר״י הנשיא אומר שלשית לחלוץ תפילין וע״ז אמר דקמפלגי כפולגתא דר״א והורקנוס בנו וכו׳ ועי׳ תוס׳ ד״ה ר״י.

מניח את השופר, שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות.

ט) נראה דמסבר כאן בדעת הגאון ולכך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר״י הנשיא אומר שלשית לחלוץ תפילין וע״ז אמר דקמפלגי כפולגתא דר״א והורקנוס בנו וכו׳ ועי׳ תוס׳ ד״ה ר״י.

ג) וכן בספר דברי יוסף מביא ג״כ נוסחא זו בשם ש״ס כ״י.